

LATVIJAS ARDEŅU ZIRGU ŠĶIRNES AUDZĒŠANAS PROGRAMMA

**Izstrādāta un saskaņota
Biedrībā „Latvijas šķirnes zirgu audzētāju asociācija”**

2019

Saturs

IEVADS	3
AUDZĒŠANAS PROGRAMMĀ LIETOTO TERMINU SKAIDROJUMS	5
1. AUDZĒŠANAS PROGRAMMAS MĒRĶIS.....	7
2. ŠĶIRNES RAKSTUROJUMS.....	8
2.1. ŠĶIRNES IZVEIDOŠANĀS VĒSTURE	8
2.2. ŠĶIRNES STANDARTS	11
2.3. LATVIJAS ARDEŅU ŠĶIRNEI RADNIECĪGĀS ŠĶIRNES UN UZLABOTĀJŠĶIRNES	11
3. AUDZĒŠANAS PROGRAMMAS ĢEOGRĀFISKĀ TERITORIJA	14
4. ZIRGU IDENTIFIKĀCIJAS SISTĒMA.....	14
5. LATVIJAS ARDEŅU ŠĶIRNES ZIRGU IEKĻĀUŠANA CILTSGRĀMATĀ	15
6. SELEKCIJAS UN AUDZĒŠANAS MĒRĶIS	16
7. SNIEGUMA PĀRBAUDES UN PĀRRAUDZĪBA	17
7.1. TIPS	17
7.2. IZCELSME	18
7.3. LABDABĪGUMA UN TEMPERAMENTA VĒRTĒŠANA	20
7.4. EKSTERJERA VĒRTĒŠANA	20
7.5. DARBASPĒJU VĒRTĒŠANA	21
7.6. ĒRZEĻU VĒRTĒŠANA IEKĻĀUŠANAI VAISLAS SASTĀVĀ	21
7.7. ĶĒVJU VĒRTĒŠANA IEKĻĀUŠANAI VAISLAS SASTĀVĀ	21
7.8. JAUNZIRGU VĒRTĒŠANA	21
7.9. KUMEĻU VĒRTĒŠANA	21
7.10. CILTS DOKUMENTĀCIJA	21
PIELIKUMI	24
NOLIKUMS PAR LATVIJAS ARDEŅU ZIRGU ŠĶIRNES VAISLAS ĒRZEĻU SERTIFICĒŠANU	26
IESNIEGUMS PAR VAISLAS ĒRZEĻA SERTIFICĒŠANU	30
LATVIJAS ARDEŅU ŠĶIRNES UN ARDEŅU TIPA ZIRGU VĒRTĒŠANAS LAPA	31
SAIMNIECĪBAS AR LATVIJAS ARDEŅU ZIRGU ŠĶIRNES ZIRGIEM	34
ZOOTEHNISKAIS SERTIFIKĀTS ZIRGU SUGU TĪRŠĶIRNES VAISLAS DZĪVNIEKU TIRDZNIECĪBAI	35

IEVADS

Zirgkopība ir sena lauksaimniecības nozare, kuras pielietojums ir būtiski mainījies pēdējo piecdesmit gadu periodā. Daudzas tautsaimniecībai nozīmīgas zirgu šķirnes zaudējušas savu pamatnozīmi un radušas citu pielietojumu, saglabājoties pateicoties entuziastu interesei.

Par galveno zirgkopības specializāciju kļuvusi sporta zirgu audzēšana, taču līdztekus perspektīvām un tirgus pieprasītām šķirnēm ir saglabātas daudzas, vietējas nozīmes šķirnes.

1994. gada jūnijā Riodežaneiro rīkotajā ANO konferencē par vides un attīstības jautājumiem panākta vienošanās par katras valsts augu un dzīvnieku daudzveidības saglabāšanu tās teritorijā.

Ar mērķi saglabāt sugu ģenētisko daudzveidību, uzsākta dzīvnieku ģenētisko resursu (kopējā genofonda) saglabāšana, ietverot gan plaši izplatītas un izmantotas šķirnes, gan arī ģenētiskās rezerves. Nozīmīga saglabājamo populāciju daļa ir mājdzīvnieku sugas, kā pamatvienība – mājdzīvnieku šķirne.

FAO informācijas sistēma apkopo visu sugu mājdzīvnieku šķirņu (apdraudēto un izmirušo) sarakstu – *World watch list for domestic animal diversity*. Pēc FAO šķirņu iedalījuma pamatkategorijās, Latvijas ardeņu zirgu šķirne klasificējama kā kritiska populācija. Pie kritiskām populācijām ierindo tādas, kurās sievišķo vaislā izmantojamo īpatņu skaits ir mazāks nekā 100 vai kopējais vīrišķo vaislinieku skaits ir mazāks vai vienāds ar 5, vai kopējais apjoms ir nedaudz virs 100 īpatņiem un tā samazinās, bet tīršķirnes mātīšu skaits ir mazāks par 80. Turpretim izmirusi populācija – ja vairs nav atrodamī ne vaislinieki vai to sperma, ne arī mātītes, un to nevar atjaunot ne ar saglabātu olšūnu vai embriju palīdzību.

Ikviena, arī mazskaitlīga un savu sākotnējo pielietojumu zaudējusi šķirne ir saglabājama, pamatojoties uz “izdzīvošanas ģenētisko mantojumu”, jo, izzūdot šķirnei, izzūd ģenētiskās kombinācijas, kas piemērotas specifiskai videi.

Ekonomiskā attīstība ir drauds daudzu šķirņu pastāvēšanai. Zaudējot savu nozīmi transporta un lauksaimniecības jomā, zirgkopība attīstās kā aktīva dzīvesveida, veselības nodrošināšanas un lauku vides daudzveidības veicinoša nozare. Latvijā pēc perioda, kad strauji tika samazināts braucamo zirgu un vezumnieku skaits, nozarei strauji specializējoties sporta zirgu audzēšanā, mūsdienās palielinās interese par zirgu audzēšanas dažādošanu. Tūrisma jomā saimniecības, meklējot sava uzņēmuma atšķirības zīmi, ievedušas no ārvalstīm dažādu šķirņu zirgus, tostarp vezumnieku tipa zirgus no kaimiņvalstīm. Palielinās arī kopējā interese par vezumnieku šķirņu zirgiem, kas veiksmīgi izmantojami izjādēm jātniekiem ar mazāku pieredzi sava nosvērtā temperamenta dēļ.

Apdraudētas un kritiskas mājdzīvnieku šķirnes tiek saglabātas vairāku iemeslu dēļ. Šobrīd tautsaimniecisko nozīmi zaudējušie saglabātie varianti varētu tikt izmantoti, rodoties izmaiņām pieprasījumā pēc zirga tipiem un izmantošanas virzieniem. Būtisks iemesls arī Latvijas ardeņu šķirnes zirgu saglabāšanā un populācijas atjaunošanā, mērķtiecīgi palielinot dzīvnieku skaitu, ir vēsturiska un kultūras interese. Saglabājot vēsturiska šķirņu daudzveidību, zirgs kalpo kā kultūras piemineklis. Analizējot ārvalstu pieredzi vietējas nozīmes šķirņu izmantošanā, var prognozēt, ka Latvijas teritorijā veidotās vezumnieku zirgu šķirnes izmantošanas virzieni būtu universāli – ar savu labdabīgo raksturu un mierīgumu ardenis ir ideāls jauno jātnieku pamatiemaņu apgūšanai, izmantojams reitterapijai, viegli apmācāms un izmantojams piemājas saimniecības darbu veikšanai un vizināšanai pajūgā, drošs zirgs tūristu izjādēm. Iespaidīgais, uzmanību piesaistošais izskats ļauj Latvijas ardeņu šķirnes zirgu klasificēt arī kā šova zirgu, nākotnē dodot iespēju piesaistīt iedzīvotāju, tostarp jauniešu, interesi iesaistīties, apmeklēt un organizēt dažādus pasākumus lauku vidē.

Audzēšanas programma darbojas saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 8. jūnija Regulas (ES) 2016/1012 par zootehniskajiem un ģealoģiskajiem nosacījumiem dzīvnieku audzēšanai, tīršķirnes vaislas dzīvnieku, krustojuma vaislas cūku un to reproduktīvo produktu tirdzniecībai Savienībā un ievešanai tajā.

Audzēšanas programmā lietoto terminu skaidrojums

Ciltsdarbs — tāds saskaņā ar audzēšanas programmu īstenojams zootehnisko pasākumu kopums dzīvnieku ģenētisko un saimnieciski derīgo īpašību izkopšanai, kurā ietilpst pareiza uzskaitē, snieguma pārbaude, izlase, atlase un ģenētiskās kvalitātes noteikšana.

Ciltsdokumentācija – nodrošina informāciju par dzīvnieka un tā priekšteču izcelšanos, produktivitāti un ciltsvērtību, kā arī par pārmaiņām, kas notikušas ar dzīvnieku tā dzīves laikā.

Sertificēts vaislinieks (zirgiem) — vīriešu kārtas vaislas zirgs, kas atbilst audzēšanas programmā noteiktajiem kritērijiem un par ko ir saņemts vaislinieka izmantošanas sertifikāts. Vaislinieka sertifikātu izsniedz šķirnes zirgu audzētāju biedrība.

Tīršķirnes vaislas dzīvnieks ir dzīvnieks, kas ir ierakstīts vai reģistrēts un atbilst ierakstīšanai ciltsgrāmatas pamatdaļā.

Līnija ir ģenētiski stabila un vienveidīga konkrētas šķirnes tīršķirnes vaislas dzīvnieku apakšpopulācija.

Ciltsgrāmata ir zirgu ciltsgrāmata, datne vai cits datu nesējs, ko uztur šķirnes dzīvnieku audzētāju biedrība un kurā ir pamatdaļa un, ja šķirnes dzīvnieku audzētāju biedrība tā nolemj, viena vai vairākas papilddaļas tās pašas sugas dzīvniekiem, kuri neatbilst ierakstīšanai ciltsgrāmatas pamatdaļā.

Pamatdaļa ir ciltsgrāmatas nodaļa, kurā tīršķirnes vaislas dzīvniekus ieraksta vai reģistrē – un tie atbilst ierakstīšanai – norādot detalizētu informāciju par to priekštečiem un attiecīgā gadījumā to labvērtības.

Zootehniskais sertifikāts ir izcelsmes sertifikāts, apliecinājums vai komerciāla dokumentācija, ko par vaislas dzīvniekiem vai to reproduktīvajiem produktiem izsniedz papīra vai elektroniskā formā un kurā sniegta informācija par vaislas dzīvnieku vai to reproduktīvo produktu ģenētisko izcelsmi, identifikāciju un – ja pieejams –, par snieguma pārbaudes vai ģenētiskās izvērtēšanas rezultātiem.

Vietējā šķirne – Latvijā izveidota lauksaimniecības vai mājas (istabas) dzīvnieku šķirne vai populācija, kurai ir kultūrvēsturiska, zinātniska, vai saimnieciska vērtība.

Apdraudēta šķirne ir vietēja šķirne, kuru dalībvalsts atzinusi par apdraudētu, kura ģenētiski ir pielāgojusies vienai vai vairākām tradicionālajām audzēšanas sistēmām vai vidēm minētajā dalībvalstī un kuras apdraudētības statusu zinātniski ir noteikusi iestāde, kam ir nepieciešamās prasmes un zināšanas apdraudēto šķirņu jomā.

Audzēšanas programma ir sistemātisku darbību, tostarp vaislas dzīvnieku un to reproduktīvo produktu dokumentēšanas, selekcijas, audzēšanas un apmaiņas, kopums, kas ir izstrādāts un tiek īstenots, lai saglabātu vai uzlabotu vēlamās fenotipiskās un/vai genotipiskās īpašības vaislas dzīvnieku mērķpopulācijā.

Šķirne ir dzīvnieku populācija, kas ir pietiekami viendabīga, lai to par atšķirīgu no citiem tās pašas sugas dzīvniekiem uzskatītu viena vai vairākas audzētāju grupas, kuras ir vienojušās minētos dzīvniekus, norādot zināmos to priekštečus, ierakstīt ciltsgrāmatās, lai atražotu to iedzimtās īpašības, audzēšanas programmā izmantojot reprodukciju, apmaiņu un selekciju.

Sertificēts vaislas materiāls — vaislas zirga reproduktīvie produkti: sperma, olšūna vai embrijs, kas atbilst audzēšanas programmā noteiktajiem kritērijiem un par ko ir saņemts vaislas materiāla izmantošanas sertifikāts.

Šķirnes lauksaimniecības dzīvnieku audzēšanas saimniecība - saimniecība, kas pieder fiziskajai vai juridiskajai personai, kas nodarbojas ar noteiktu šķirnes lauksaimniecības dzīvnieku audzēšanu saskaņā ar audzēšanas programmu, un kurai ir piešķirts šķirnes lauksaimniecības dzīvnieku audzēšanas saimniecības statuss.

Šķirnes lauksaimniecības dzīvnieku audzētāju biedrība — komersants, kooperatīvā sabiedrība, biedrība vai nodibinājums, kuru dalībvalsts kompetentā iestāde atzinusi nolūkam

īstenot audzēšanas programmu ar tīršķirnes vaislas dzīvniekiem, kuri ierakstīti vienā vai vairākās ciltsgrāmatās, ko minētā apvienība, organizācija vai struktūra uztur vai izveido.

Zirgu vērtēšanas eksperts - fiziska persona, kas ir saņēmusi sertifikātu zirgu vērtēšanai.

Kumelš – abu dzimumu īpatnis no piedzimšanas līdz 6 mēnešu vecumam.

Atšķirtais kumelš – abu dzimumu īpatnis no atšķiršanas līdz 12 mēnešu vecumam.

Jaunzirgs - abu dzimumu īpatnis no 12 mēnešu vecuma līdz trīs gadiem ieskaitot.

Ķēve - saimniecisko vaislas gatavību sasniedzis sieviešu kārtas īpatnis.

Vaislas ķēve – ķēve ar zināmu izcelsmi, kura ir novērtēta atbilstoši audzēšanas programmai un no kuras iegūst kumelšus.

Ērzelis – saimniecisko vaislas gatavību sasniedzis vīriešu kārtas īpatnis.

Vaislas ērzelis – sertificēts ērzelis, ko izmanto ķēvju lecināšanā.

Izcelsme – dokumentāli pierādāma zirga izcelšanās no zināmiem priekštečiem.

Asinība – dzīvnieka ģenealoģijā esošo šķirņu procentuālā attiecība.

Snieguma pārbaude - process audzēšanas programmas īstenošanai, kas nodrošina kvantitatīvus un kvalitatīvus datus par zirgu, tā produktivitāti, eksterjeru, kā arī citus ģenētiskās kvalitātes noteikšanai nepieciešamos datus un šo datu reģistrēšanu.

Darbaspējas – zirga produktivitātes novērtējums, pārbaudot viņa gaitas soļos un rikšos.

Zirga tips – zirgu konstitūcijas tips, kura anatomiski fizioloģisko organisma īpašību kopumu, nosaka iedzimtība un individuālās attīstības faktori.

Izlase – vaislai paredzēto dzīvnieku, kuriem piemīt vēlamās selekcionējamās īpašības, izvēle no visiem populācijas dzīvniekiem.

Atlase - pāru kombinācijas izvēle.

Populācija — vienas sugas dzīvnieku kopa, kurai piemīt ģenētiski noteiktas īpatnības un kuras atražošana notiek galvenokārt šīs kopas ietvaros.

.

1. AUDZĒŠANAS PROGRAMMAS MĒRĶIS

Audzēšanas programmas mērķis ir vietējās apdraudētās zirgu šķirnes - **Latvijas ardeņu** - saglabāšana.

Latvijas ardeņu zirgu šķirnes audzēšanas programma ietver ciltsdarba pasākumu kompleksu mazskaitīgas un kritiski apdraudētas vietējās zirgu šķirnes saglabāšanai, izlasot pēc tipa un izcelsmes šim mērķim piemērotus dzīvniekus un palielinot dzīvnieku skaitu populācijā.

2. ŠĶIRNES RAKSTUROJUMS

Latvijas ardeņu šķirnes zirgs ir izteikti vezumnieku (aukstasiņu) tipa zirgs, neliela auguma, ar spēcīgu, kompaktu, parupju ķermeņa uzbūvi, labdabīgs un vērsts uz sadarbību ar cilvēku.

2.1. Šķirnes izveidošanās vēsture

Vezumnieku zirgu šķirnes veidošana Latvijā uzsākta jau 19.gs. otrajā pusē, ievēdot Latvijas teritorijā vezumnieku šķirnes zirgus laikā, kad strauji attīstījās rūpniecība un radās nepieciešamība pēc spēcīga transportzirga pilsētās un zirga, kas būtu piemērots zirgvilkmes lauksaimniecības mašīnu izmantošanai laukos. Latvijā tika ievests liels skaits dažādu vezumnieku šķirņu zirgu, pamatā Beļģijas un Zviedrijas. Ievestie vaislinieki atstāja lielu ietekmi uz vietējo zirgu eksterjeru un tipu, populācijā izveidojās vairākas ģealoģiskās līnijas. Latvijas ardeņu audzēšanas centrs bija zirgaudzētava Okte.

Sākotnēji no Rietumeiropas ievestie vezumnieku tipa zirgi bija daudzu šķirņu pārstāvji un plānveidīga vietējo zirgu uzlabošana nenotika. Periodā no 1894. līdz 1916. gadam Vidzemes valsts ērzeļu novietnē no 216 ērzeļiem 47 bija vezumnieku tipa zirgi.

Lielāka nozīme vietējās vezumnieku tipa zirgu populācijas veidošanā bija ardeņiem. Vidzemes guberņā izveidojās vairākas beļģu vezumnieku zirgu audzētavas, piemēram, Incukalnā, Rauzas muižā un citur. Sākotnēji ardeņus audzēja arī Šēnbergas audzētavā Skaistkalnē, taču šai zirgaudzētavai bija samērā neliela ietekme uz vietējo zirgu uzlabošanu.

Pēc pirmā pasaules kara, zirgu skaitam samazinoties, 1920. gadā Dānijā tika iepirkti aptuveni 3000 zirgu, no kuriem 40% bija dāņu-Jitlandes un beļģu-dāņu-Jitlandes krustojumu ķēves bez izcelšanās datiem. Vēlākos gados darba zirgus ieveda pamatā no Lietuvas, ķēves izmantojot arī vaislā. Daudzi no šiem zirgiem bija Žemaitijas zirgi, uzlaboti ar beļģu ardeni. Līdztekus bežšķirnes darba zirgiem no Holandes, Francijas un Zviedrijas ieveda arī šķirnes zirgus – beļģu ardeņus, Brabantes zirgus (beļģu vezumniekus) un to krustojumus ar uz bez ciltsrakstiem, zviedru ardeņus un franču ardeņus, kuri bija ievērojami smagāka tipa nekā sākotnēji importētie.

Latvijas ardeņu attīstībā nozīme bija zemnieku ērzeļu atzīšanai par vaisliniekiem, kas aizsākās pirms pirmā pasaules kara. Ērzeļus dalīja divās grupās – I šķira (labākie ērzeļi) un II šķira (pieļaujамie ērzeļi). Vaislai ieteicamiem ērzeļiem vajadzēja atbilst noteiktām prasībām – ardeņu skausta augstumam bija jābūt vismaz 150 cm, krūšu apkārtmēram – 180 cm, pēdvidus apkārtmēram – vismaz 22 cm. 47,3% visu vērtēto ērzeļu bija vezumnieku tipa, pie tam 28,8% tika pieskaitīti beļģu-franču šķirnēm. Vaislai ieteicamo vezumnieku šķirņu ērzeļu skaits 1939.gadā bija 146, apmēram tikpat daudz – vaislai pieļaujamo ērzeļu. Samazinājās Pešeronas, Klaidsideilas un Šairas šķirņu ietekme, palielinoties beļģu šķirnes ērzeļu īpatsvaram.

Sākot ar 1937.gadu ciltsgrāmatā ierakstītos zirgus apvienoja grupās pēc to virzieniem. Ciltsgrāmatas nodaļas beļģu, Šairas, Klaidsideilas u.c. vezumnieku tipa šķirnēm likvidēja. Turpmāk beļģu ardeņus un brabantiešus, un no tiem izaudzētos zirgus, kā arī šķirņu krustojumus ciltsgrāmatā ierakstīja ar ciltsmarku A, Ak (krustojumiem) un Ap (šķirnei pierakstītie, zirgiem bez ciltsrakstiem).

Latvijas ardeņu šķirnes izveidošanos būtiski ietekmējusi Oktes zirgaudzētava, kur līdztekus smago siltasiņu šķirnes izkopšanai izmantoja vieglāka tipa beļģu ardeņus. Oktes zirgaudzētavā atradās izcilākie no Dānijas, Zviedrijas un Holandes importētie ērzeļi. Šo ērzeļu pēcnācēji vēlāk izplatījās visā Kurzemē un Zemgalē. 1946.gadā ardeņus no Oktes pārvietoja uz Talsu rajona Lubezeres padomju saimniecību.

1945. gadā Latvijā pēc šķirnes lopu uzskaites datiem vezumnieki bija 17,73% no zirgu kopskaita, savukārt Jelgavas apriņķī – 52,8%, Liepājas apriņķī – 49,7%.

Ardeņu audzēšanā specializējās daudzas padomju saimniecības, dzīvnieku skaits bija liels, par ko liecina ciltsgrāmatu sējumi – 1951. gadā izdotajai Latvijā audzēto Baltijas ardeņu zirgu ciltsgrāmatai (VI sēj.) ir 1612 lpp. 1949. gadā PSRS Ministru Padome ieteica Latvijas zirgu audzēšanai un uzlabošanai izmantot Brabantes un ardeņu šķirnes līdztekus Latvijas smago braucamo un rikšotāju zirgu šķirnēm. Līdz tam ardeņu zirgus ierakstīja ciltsgrāmatā saskaņā ar prasībām, kādas bija noteiktas Latvijas Republikas laikā, bet 1948. gadā Vissavienības zirgkopības zinātniskās pētniecības institūts izstrādāja jaunus bonitēšanas standartus vezumnieku tipa zirgiem, nosaucot tos par Baltijas ardeņiem.

1953. gadā Igaunijas smagais braucamzīrgs tika oficiāli atzīts par patstāvīgu zirgu šķirni.

1963. gadā šķirnes statusu ieguva Lietuvas smagais braucamzīrgs. 1967. gadā Latvijas PSR zirgu Valsts ciltsgrāmatā Latvijas Lopkopības un veterinārijas zinātniski pētnieciskā institūta vecākais zinātniskais līdzstrādnieks Pēteris Stikāns ardeņu populāciju apzīmē ka „Latvijas ardeņu šķirnes zirgus”. Latvijas ardeņus bonitēja atbilstoši samazinātām Padomju vezumnieku šķirnes prasībām. Pēc V. Kareļina, Baltijas ardeņi, kuri veidoti galvenokārt no lielo beļģu zirgu – brabantiešu ciltslīnijas pārstāvjiem, kas cēlušies no Zviedrijā un Francijā audzētiem ardeņiem, kā arī Dāņu- Jitlandes vezumniekiem, pēc izcelšanās un tipa atšķiras no Padomju vezumniekiem, kuri cēlušies no maziem Beļģijas zirgiem ar nenoskaidrotu izcelsmi. Taču autors Baltijas ardeņu zirgu ciltsgrāmatas IV sējuma zirgu analīzē pieminējis, ka Latvijas tīršķirnes ardeņi skausta augstumā tomēr atšķiras arī no Lietuvas smagā braucamā zirga, kurš ir lielāks. Zirgu tips un augstums skaustā bijis atšķirīgs arī dažādās audzētavās. Stendes selekcijas stacijā izaudzētie zirgi bijuši kustīgāki, enerģiskāki, ātrāku gaitu.

Valsts ciltsgrāmatas IV sējumā Latvijā audzēto ardeņu izcelsmē dominē Beļģijas vezumnieku ģealoģiskās līnijas, ir arī Šlezvīgas vezumnieku zirgu šķirnes līnijas, taču tās atzīmētas kā šķirnei nepiemērotas, jo ievestie zirgi nav vientipiski un pēc tipa atšķirīgi no Latvijā audzējamā ardeņa.

1951. gadā izvirzītie Latvijas ardeņu zirgu izkopšanas pasākumi:

- palielināt vientipiskumu;
- nepalielināt augstumu skaustā un ķermeņa masu;
- palielināt krūšu apkārtmēru un pēdvidus apkārtmēru;
- vientipiskuma palielināšanai vaislā izmantot arī prasībām atbilstošus krustojumu ērzeļus;
- organizēt audzēšanu pa līnijām un ģimenēm.

Audzēšanas mērķu sasniegšanai ieteikts vaislā izmantot ne pārāk lielus zviedru tipa ardeņus un un kolhozu zirgu masas palielināšanai – vidējos Beļģijas vezumniekus, kuri ir ātrāki gaitā, pietiekami spēcīgi un mazāk prasīgi pret turēšanas apstākļiem.

Latvijas ardeņi augstu novērtēti Vissavienības izstādēs – tiem piešķirti tikai pirmās pakāpes diplomu. 1962. gadā Jaunpilī audzētais ērzelis Parkets (Primero līnija) kļuva par Vissavienības čempionu, darbaspēju pārbaudēs, sasniedzot vilkmes spēku 814 kgf. Parkets ir arī šķirnes rekordists vikšanas izturībā – 954,2 m.

Valsts ciltsgrāmatas XVII sējumā (par 1963. līdz 1965. gadu) uzņemti 16 ģealoģisko līniju pārstāvji:

Primero A44
Laokona A276
Tapeta Ard28
Mieriņa Ard29
Bernharda A52

Madepolama A279
Blinka Ard18
Beļģieša A278
Jaspera A56
Musjē A47
Geijera Ard25
Nandži A50
Klints A277
Taksētāja A139
Mefisto A155
Odiseja A130

Primero līnijas zirgi izcēlās ar lielu vilkmes spēku, izturību un ātrumu. Šīs līnijas ķēve Plekste A423 ir Vissavienības rekordiste maksimālā vilkmes spēka pārbaudē. Šķirnes rekordists kravas piegādē rikšos ir ērzelis Pūpols (2 km 5 min. 21 sek.).

Pēc P. Stikāna datiem, kravas piegādē rikšos labākie zirgi bija Primero, Tapeta, Musjē, Efekta un Seeckera līniju pārstāvji. Kravas piegādē soļos – Musjē, Primero, Tapeta, Viļņa, Imperatora un Žavoronoka līniju pārstāvji. Vilkšanas izturībā – Primero, Viļņa, Tapeta, Efekta, Žavoronoka un Musjē līniju pārstāvji. Maksimālā vilkmes spēka pārbaudēs labākie bija Primero, Musjē, Žavoronoka, Klaasa, Viļņa un Tapeta līniju pārstāvji. Sekojoši Primero, Musjē un Tapeta līnijas bija uzskatāmas par gaitīgākajām un vispusīgākajām Latvijas ardeņu šķirnē, no visām par šķirnes zelta fondu nodēvējot Primero līniju. Vissavienības lauksaimniecības un tautas sasniegumu izstādē gandrīz visi eksponētie zirgi bija Primero līnijas pārstāvji, novērtēti ar pirmās pakāpes atestātu.

Tapeta līnijas zirgus raksturoja kā vienus no labākajiem rikšu un soļu gaitas zirgiem šķirnē.

Lai arī tika īstenota audzēšana pa līnijām, ciltsgrāmatā tika ierakstīti arī krustojuma dzīvnieki. No Latvijas ardeņu krustojumu ķēvēm, kuras ierakstītas Valsts cilgrāmatas XVII sējumā, 45% gadījumu nebija zināmi viens vai abi vecāki.

Par galveno selekcijas kritēriju bija izvirzītas darbaspējas, nosakot jau divgadīgu un trīsgadīgu zirgu darbaspēju minimālās prasības kravas piegādē rikšos un soļos un vilkšanas izturībā. Lai šīs prasības izpildītu, jaunzirkus sāka iebraukt un sistemātiski trenēt jau 1,5 gadu vecumā.

Latvijas ardenis vēsturiski izveidots labdabīgs, mierīgs un nosvērts, barības ziņā – pieticīgs, ar labām darba spējām un lielu fizisko spēku.

Mūsdienās Latvijas ardeņu izmantošanas perspektīva Latvijā ir plaša. Ir atjaunojusies interese par braukšanu iejūgā, ardenis izmantojams arī kā labdabīgs un vizuāli pievilcīgs zirgs tūrisma industrijā, piemērots jaunu jātnieku jāšanas apmācībai, pastāv iespēja nākotnē veidot ardeņu šovus. Tā kā Latvijas ardenis ir mazskaitlīga populācija, bet pieprasījums pēc šādiem zirgiem ir, notiek zirgu imports no Lietuvas, kur vezumniņu tipa zirgi ir saglabāti.

2.2. Šķirnes standarts

Šķirnes standarts palīdz novērtēt zirgu objektīvi un vienmērīgi, radot ietvaru, kurā vērtēšanas eksperti veic novērtēšanu. Tas samazina subjektīvismu, nodrošinot lielāku ticamību, viendabīgumu un atkārtojamību.

Vispārējais apraksts.

Tips: Latvijas ardenis ir izteikti vezumnieku tipa zirgs.

Apmatojums: Krāsa: pārsvarā ruda, bieži baltskaris, bēra, salna. Retāk dūkanbēra, dūkana. Ļoti reti sirma. Šķirnei nav raksturīgas dārka, pāta, losa u.c. primitīvajām šķirnēm raksturīgās apmatojuma krāsas. Apmatojums blīvs, biezs, ziemā bieži pagarš. Krēpju un astes apmatojuma struktūra parupja. Krēpes biezas, kupli klāj kaklu un pieri. Aste parasti ar spēcīgu apmatojumu.

Temperaments: Latvijas ardenim raksturīgs mierīgs, nosvērts temperaments ar noslieci uz flegmatismu. Labdabīgs, labprāt sadarbojas ar cilvēku. Viegli apmācāms sava tipa ietvaros.

Eksterjers:

Galva: Vidēja līdz liela. Bieži parupja. Acis ne pārāk lielas ar mierīgu, labdabīgu izteiksmi. Pakausis īss līdz vidējs. Nevēlama neproporcionāli liela vai pārāk maza, pārsmalcināta galva.

Kakls: Īss līdz vidēji garš, plats, taisns ar spēcīgu kakla muskulatūru. Kakla pieslēgums vidējs līdz zems.

Skausts: Vidēji izteikts, līgani pieslēdzas mugurai. Vidēji augsts, īss līdz vidēji garš, bet plats un spēcīgs. Šķirnei nav tipisks pārāk izteikts, garš, augsts skausts.

Lāpstiņa: Vidēji gara, stāva līdz vidēji slīpa, plata, labi muskuļota.

Krūtis: Platas, dziļas. Labi velvēts krūšu kurvis.

Mugura: Plata, pēcīgi muskuļota, vidēji gara. Mēdz būt ieliekta.

Josta: Vidēji gara. Iespējamās īsas neīstās ribas.

Krusti: Plati, vidēji gari, vidēji ar tendenci uz slīpumu. Labi muskuļoti. Šķirnei normālos ēdināšanas apstākļos tipiski šķelti krusti.

Kājas: Spēcīgas, ar labi attīstītām locītavām un platu pēdvidu. Vēzīši paīsi, ar izteiktu

apmatojumu (skarām). Nagi proporcionāli augumam, stipri.

Konstitūcija: Spēcīga, parupja konstitūcija. Šķirnei nav raksturīga garkājainība, pārsmalcinātība.

Skausta augstums: 150 – 160 cm.

Izmantošana: Visa veida lauksaimniecības darbos, reitterapijā, klasisko jātnieku sporta veidu pamatu apgūšanai, šovos. Ķēves pienīguma dēļ labi izmantojamas piena ieguvei.

2.3. Latvijas ardeņu šķirnei radniecīgās šķirnes un uzlabotājšķirnes

Beļģu ardenis

Cheval de Trait Ardennais, Ardennais

Ardeņi ir viena no senākajām Eiropas smago vezumnieku šķirnēm, tuvi radniecīga Latvijas ardenim. Ardeņi ir izmantoti tādu šķirņu izveidošanā kā Baltijas ardeņi, Krievijas smagie vezumnieki un zviedru ardeņi.

Mūsdienās ardeņi ir dažādu tipu – pamata ciltsgrāmatas ir nodibinātas Beļģijā 1886. gadā, Francijā 1908. gadā un Luksemburgā 1921. gadā. Tāpat ir arī sava ciltsgrāmata Zviedrijā, kur ir spējuši saglabāt tīršķirnes ardeņus vēl no 1840. gadā ievestajiem šķirnes pārstāvjiem, kā arī neliels skaits ardeņu Lielbritānijā. Visās ciltsgrāmatās tiek reģistrēti līdzīga

tipa zirgi, tās ir savstarpēji atvērtas. Beļģu šķirnes tips ir atšķirīgs gan no zviedru, gan franču ardeņu tipa.

Beļģu ardeņiem ir harmoniski veidota, labi apmuskulota, spēcīga, uzbūve ar dziļu un plašu krūšu kurvi, muskuļotiem, šķeltiem krustiem, īsu kaklu, zemu skaustu, īsu, platu un spēcīgu muguru, nelielām, kustīgām ausīm, dzīvu acu skatienu, īsām, spēcīgām kājām ar labi attīstītām locītavām, cietiem nagiem, izteiktu apmatojumu uz vēzīšiem. Neskatoties uz kompakto ķermeņa uzbūvi, šīs šķirnes zirgiem ir brīvas, plašas kustības. Ardeņi izceļas ar mierīgo, iecietīgo raksturu, izturīgumu un spēju strādāt jebkādos apstākļos, arī kalnainos apvidos.

Maksimāli pieļaujamais augstums skaustā ir 160 cm ķēvēm un 162 cm vaislas ērzeļiem. Pieauguši zirgi skaustā sasniedz 155 – 158 cm, svarā – no 700 – 800 kg. Krāsas lielākoties ir bēra, salna, ruda, sirma vai palsa. Dūkana un melna krāsa šķirnē ir reta un netiek reģistrēta.

Kā pamatšķirne, kas izmantota Latvijas ardeņu šķirnes veidošanā, beļģu ardenis ir **uzlabotājšķirne**, kas ar ierobežojumiem netipiskai apmatojuma krāsai pieļaujama mērķtiecīga ciltsdarba organizēšanā un inbrīdinga mazināšanai kritiski mazā populācijā Latvijas ardeņu šķirnes saglabāšanas programmā. Latvijas ardeņu šķirnes uzlabošanai pieļaujami beļģu ardeņu šķirnes vaislinieki ar Latvijas ardeņiem tipisku apmatojuma krāsu, pieņemot šķirnē plaši izplatīto salni sirmo (salni dūkano) apmatojuma krāsu par Latvijas ardeņu zirgu šķirnei netipisku.

Beļģijas vezumnieks

Cheval de trait belge, Brabançon, Brabant

Šķirne, kura izmantota Latvijas ardeņu zirgu šķirnes veidošanā. Beļģijas vezumnieki ir vieni no lielākajiem un spēcīgākajiem vezumnieku zirgiem, skausta augstumā 168 – 173 cm.

Pēc 2.pasaules kara šķirne tika selekcionēta lielāka auguma un masīvāku zirgu ieguvei. Beļģu vezumnieki joprojām ir darba dzīvnieki, taču popularitāti guvuši kā šova zirgi un hobija jātniekiem piemēroti zirgi. Mūsdienās šīs šķirnes zirgus izmanto arī gaļas ieguvei. Beļģijas vezumnieki panākumus gūst smagumu vilkšanas sacensībās.

Lai gan šķirne ir tuvi radniecīga Latvijas ardenim un ļoti plaši izmantota tās veidošanā, vairāku desmitu gadu laikā tās tips un eksterjers ir mainījies un neatbilst Latvijas ardeņu šķirnes tipam, tāpēc vaisla šķirnes uzlabošanai Beļģijas vezumnieku zirgus izmantot **nav pieļaujams** (izņēmuma gadījumos pieļaujama krustojumos, ņemot vērā zirga tipu un skausta augstumu). Jāņem vērā, ka šķirnē ir augsta ģenētiskas slimības sastopamība.

Zviedru ardenis

Den svenska ardennerhästen

Zviedru ardeņu zirgu šķirne izveidota no beļģu ardeņu zirgiem un Ziemeļzviedrijas zirgiem, apstiprināta 1920. gadā. Zviedru ardeņu skausta augstums ir 153 līdz 162 cm, pēdvidus apkārmērs 26 līdz 29 cm. Atšķirībā no citām vezumnieku šķirnēm, zviedru ardeņiem ir kompakta ķermeņa uzbūve. Raksturīgas platas krūtis, īsa un plata mugura, spēcīga josta, gari un plati, mēreni slīpi, plati un labi muskuļoti krusti, sausas, spēcīgas kājas ar vidēji skarainiem vēzīšiem. Zviedru ardeņi raksturojas kā spēcīgi zirgi, kas izturīgi pret laikapstākļiem, ir veselīgi, ilgmūžīgi, pieticīgi, ar labu auglību un mierīgu, taču ne gausu temperamentu. Biežāk šķirnē sastopami zirgi ar bērnu un rudu apmatojuma krāsu.

Vaislas ērzeļu skaits šķirnē – 80, vaislas ķēvju skaits – ap 500. Zviedru ardeņu ciltsdarba programmā norādītais audzēšanas mērķis ir šķirnes zirgu audzēšana bez citu šķirņu ietekmes, uzlabojot eksterjeru, kustību kvalitāti, veselību, saglabājot labas darba spējas.

Zviedru ardeņu izmantošana mūsdienās vairāk saistīta ar atpūtas jāšanu, kā arī izmantošanu pilsētsaimniecības darbos, taču tos joprojām izmanto arī vezumu vilkšanai, arī mežizstrādes darbos, īpaši kalnu apgabalos, transportlīdzekļiem nepieejamās vietās.

Nemot vērā radniecīgo izcelsmi, vēsturisku izmantošanu Latvijas ardeņu šķirnes veidošanā un uzlabošanā, kā arī Latvijas ardenim līdzīgo tipu un izmērus, zviedru ardenis uzskatāms par **uzlabotājšķirni**, kas pieļaujama mērķtiecīga ciltsdarba organizēšanā un inbrīdīga mazināšanai kritiski mazā populācijā Latvijas ardeņu šķirnes saglabāšanas programmā.

Lietuvas smagais braucamais (Lietuvas vezumnieks)

Lietuvos sunkieji arkliai

Šķirne izveidota, krustojot Žemaitijas zirgus ar ardeņiem, Pešeronas un Brabantes šķirnes zirgiem. Liela ietekme šķirnes veidošanā bija zviedru ardeņiem. Šķirne tika oficiāli atzīta 1963. gadā. 1964. gadā Lietuvā bija 62 tūkstoši Lietuvas smago braucamzirgu. Lietuvas smagie braucamie zirgi ir masīvi, liela izmēra, harmoniskām ķermeņa proporcijām. Galva ir robusta, izteiktām kontūrām, liela, kakls – īss un muskuļots. Mugura ir gara un reizēm mēdz būt nedaudz ieliekta, jostasvieta plata, krusti plati, gari, muskuļoti. Skausta augstums - no 155 līdz 170 cm. Izplatītākās apmatojuma krāsas ir ruda un bēra.

Lietuvas smagie braucamie zirgi var lepoties ar augstām darbaspējām. Pašlaik Lietuvas smagos braucamzirkus audzē Nemūnas, Sudavas, Žagares zirgaudzētavās. 2003. gadā zirgu skaits bija aptuveni 1000. Šīs šķirnes zirgus izmanto arī gaļas ieguvei.

Lai gan laika periodā no 1948. gada līdz 1963. gadam Lietuvas smagie braucamzirgi tika apvienoti ar Igaunijas vezumnieku šķirni un Latvijas ardeni zem kopēja nosaukuma – Baltijas ardenis – populācijas ir atšķirīgas pēc izcelsmes, ķermeņa uzbūves, labdabīguma, skausta augstuma un citiem parametriem. Pamatojoties uz Lietuvas smago braucamo zirgu importu un strauji augošu popularitāti Latvijā, Latvijas ardeņu šķirnes saglabāšanā Lietuvas smago braucamo zirgu šķirnes izmantošana **ir ierobežojama**. Iekļaujot zirgus saglabāšanas programmā, atļauts izmantot tikai Latvijā dzimušu ardeņu tipa zirgu krustojumus ar Lietuvas smago braucamzirgu, ja pēc tipa šie zirgi atbilst programmas prasībām.

Igaunijas smagais braucamais (Igaunijas vezumnieks)

Eesti raskevehobune

Igaunijas smago braucamo zirgu šķirne izveidota, krustojot Igaunijas vietējos zirgus ar beļģu un zviedru ardeņiem. Pirmā ciltsgrāmata izdota 1921. gadā. Kopš 1948. gada tika apvienota ar citu Baltijas valstu vezumnieku šķirņu zirgiem ar nosaukumu „Baltijas ardenis”, taču jau 1953. gadā šķirne tika atzīta par patstāvīgu.

Populācija strauji samazinājās kopš 1990. gada, tāpēc šķirnes saglabāšanai audzētāji saņem valsts atbalstu. Šķirnē ir augsts inbrīdings. Pamatā Igaunijas smagās braucamās šķirnes zirgiem ir bēra vai ruda apmatojuma krāsa. 2009. gadā bija reģistrēti 233 šīs šķirnes zirgu, tostarp 84 vaislas ķēves un 6 ērzēļi, no kuriem trīs ir tuvi radniecīgi. Igaunijas smagais braucamais zirgs ir ar spēcīgu uzbūvi, labi apmuskuļots un masīvs, ar zemu un platu skaustu, īsu kaklu.

Latvijas ardeņu šķirnes saglabāšanas programmā Igaunijas smago braucamo zirgu šķirnes izmantošana vaislā **ir ierobežojama** (tikai krustojumos ar ardeņu tipa zirgiem, dzimušiem Latvijā).

3. AUDZĒŠANAS PROGRAMMAS ĢEOGRĀFISKĀ TERITORIJA

Audzēšanas programmu realizē Latvijas Republikā.

4. ZIRGU IDENTIFIKĀCIJAS SISTĒMA

Visi zirgu dzimtas dzīvnieki, to ganāmpulki un novietnes ir reģistrējamas, un visi zirgu dzimtas dzīvnieki ir apzīmējami. Lauksaimniecības dzīvnieku dzīvnieku, to ganāmpulku un novietņu reģistrēšanas kārtību, kā arī lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanas kārtību nosaka Ministru kabinets.

Zirgiem tiek piešķirts identifikācijas numurs, kas sastāv no 14 zīmēm, ganāmpulkam tiek piešķirts ganāmpulka reģistra numurs. Reģistra izveidošanu un uzturēšanu nodrošina Lauksaimniecības datu centrs (LDC). Zirgiem izsniedz identifikācijas dokumentu (pasi) uz visu dzīves laiku.

Lai nodrošinātu ciešu saiti starp zirgu dzimtas dzīvnieku un identifikācijas līdzekļiem, zirgu identificēšanai izmanto zirgu dzimtas dzīvnieku elektroniskos identificētājus ("transponderus"). Lai zirgu reģistrētu un zirgs saņemtu pasi, ir jāaizpilda zirga reģistrācijas kartīte un zirgs ir jāiezīmē ar transponderu. Reģistrācijas kartītes, tostarp identifikācijas dokumentā iekļaujamā grafiskā zīmējuma, aizpildīšanu veic LDC reģistrēta fiziska persona, kas ir saņēmusi sertifikātu zirgu vērtēšanai. Transpondera ievietošanu var veikt šim darbam sertificēta fiziska persona (zirgu vērtētājs vai praktizējošs veterinārārsts). Ja ir pazaudēts oriģinālais identifikācijas dokuments un ir pieejama pietiekama un pārbaudāma informācija, zirgam izsniedz dokumenta dublikātu; citos gadījumos izsniedz aizstājošo dokumentu, kas iepriekš reģistrētu zirgu dzimtas dzīvnieku pazeminās vaislai un nobarošanai paredzēta zirgu dzimtas dzīvnieka statusā.

Pamatojoties uz zirga reģistrācijas kartiņu, LDC īpašniekam 14 dienu laikā izsniedz zirga pasi. Pasē norādīto izcelšanos apstiprina šķirnes zirgu audzēšanas organizācija.

Vārdu Latvijas siltasiņu šķirnes zirgam vēlams izvēlēties tādu, kas sākas ar tēva vārda pirmo burtu, vieglākai zirga izcelsmes izsekojamībai.

Latvijas ardeņu zirgu šķirnes audzēšanas programmā iekļautos zirgus apzīmē ar šķirnes apzīmējumu LA vai AK (krustojumus). Šķirnei radniecīgo un pie šķirņu apzīmējumi 1.pielikumā.

1.tabula

Zirga identitātes numurs (zirgiem, kuri apzīmēti līdz 31.12.2009):	14 zīmes: LV060046250001 LV = valsts kods 0600462 = ganāmpulka numurs 5 = sugas kods 0001 = dzīvnieka numurs
Zirga identitātes numurs (zirgiem, kuri apzīmēti no 01.01.2010) - UELN kods:	15 zīmju burtciparu kods, ko veido: 1) ar UELN sistēmu saderīgs sešciparu identifikācijas kods datubāzei; 2) zirga individuālais deviņciparu numurs.
Papildus apzīmēšana	Izmanto starptautisko zirga apmatojuma krāsas un pazīmju

	aprazstu Degzīme Transponders
Ciltsgāmata	Ieraksta zirga identifikācijas numuru, CG numuru)

5. LATVIJAS ARDENU ŠKIRNES ZIRGU IEKĻAUSANA CILTSGRĀMATĀ

Ciltsgāmātu izmanto tīršķirnes dzīvnieku reģistrēšanai, ciltstarba sasniegumu analīzei, labāko dzīvnieku izlasei, izcelšanās datu ticamības pārbaudei.

Ciltsgāmātu kārto šķirnes zirgu audzētāju biedrība. Zirga atbilstības izvērtēšanai un uzņemšanai ciltsgāmātā biedrība izmanto dzīvnieka individuālajā uzskaites kartītē (turpmāk – ciltskartītē) vai zootehniskajā sertifikātā norādītos datus.

Lai zirgu ierakstītu ciltsgāmātā, tā īpašnieks slēdz ar biedrību vienošanos par zirgu ierakstīšanu ciltsgāmātā.

Prasības zirga ierakstīšanai ciltsgāmātas A un B daļā

Ciltsgāmātā ir divas daļas – galvenā A daļa (turpmāk – galvenā daļa) un papilddaļa – B daļa (turpmāk – papilddaļa).

Galvenajā (A) daļā uzņem dzīvos zirgus no gada vecuma:

- Zirgus, kuriem ir šķirnei atbilstoša izcelsme četrās paaudzēs;
- Zirgus, kuru tips atbilst audzēšanas programmas prasībām, un to vecāki uzņemti ciltsgāmātas papilddaļā;
- Uzlabotājšķirņu ērželus, kas tiek izmantotas vaislā audzēšanas programmas ietvaros.

Papilddaļā (B) ieraksta zirgus, kas atbilst audzēšanas programmas prasībām, krustojuma dzīvniekus, kas izmantojami šķirnes saglabāšanai.

Pēcnācēju statusa paaugstināšana no papilddaļas – ja abi zirga vecāki ierakstīti B daļā, pēcnācējs tiek ierakstīts A daļā.

Datus par ciltsgāmātā ierakstītajiem dzīvniekiem glabā šķirnes zirgu audzētāju biedrības arhīvā un nodrošina visiem interesentiem piekļuvi minētajiem datiem

Ciltsgāmātā norādāmie dati.

Par dzīvniekiem, kurus ieraksta ciltsgāmātā, tiek uzskaitīta šāda informācija:

- Vārds. (Vārdu Latvijas šķirnes zirgiem izvēlas ar tēva vārda pirmo burtu);
- Identifikācijas numurs;
- Dzimšanas gads un datums;
- Dzimums;
- Augums skaustā;
- Šķirne un šķirība;
- Krāsa un pazīmes (pielietojot starptautisko zirga identifikācijas metodi);
- Dzimšanas vieta (saimniecības nosaukums, pagasts, novads);
- Zirga īpašnieks (uzvārds, saimniecības nosaukums, pagasts, novads);

Vērtējuma apraksts:

- Reģistrēta zirga izcelšanās;
- Zirga izmēri – skausta augstums, krūšu apkārtmērs un pēdvidus apkārtmērs.
- Tipa, eksterjera un gaitu kvalitātes vērtējums.

6. SELEKCIJAS UN AUDZĒŠANAS MĒRĶIS

Latvijas ardeņu šķirnes selekcijas un audzēšanas **mērķis** ir saglabāt apdraudētu, Latvijā izveidotu zirgu šķirni kā kultūrvēsturisku vērtību, kā neliela auguma, vientipiskus vezumnieku tipa zirgus ar spēcīgu uzbūvi, labiem ķermeņa platumiem.

Latvijas ardeņu zirgu šķirnes saglabāšanai izvirzīti sekojoši **uzdevumi**:

1. Veikt Latvijas ardeņu zirgu šķirnes saglabāšanai atbilstošu vaislas ķēvju un ērzeļu izlasi.
2. Novērtēt Latvijas ardeņu šķirnes zirgu tipu, eksterjeru un gaitu kvalitāti, lai noteiktu to atbilstību šķirnes saglabāšanai.
3. Ierobežot inbrīdingu šķirnē, realizējot individuālu pāru atlasu, un izmantojot radniecīgo uzlabotājšķirņu vaisliniekus ar saglabājama šķirnei raksturīgu tipu.

7. SNIEGUMA PĀRBAUDES UN PĀRRAUDZĪBA

Snieguma pārbaude Latvijas ardeņu zirgu šķirnei ietver zirgu vērtēšanas datu reģistrēšanu.

Latvijas ardeņu šķirnes zirgu snieguma pārbaudes datu uzskaites datubāzi uztur un snieguma pārbaudes datu apstrādi nodrošina šķirnes zirgu audzētāju biedrība.

Zirgu snieguma pārbaudi veic šķirnes zirgu audzētāju biedrības izveidota komisija, kas sastāv no fiziskajām personām, kas ir saņēmušas sertifikātu zirgu vērtēšanai un noslēgušas līgumu ar šķirnes zirgu audzētāju biedrību par zirgu vērtēšanu audzēšanas programmas īstenošanai (turpmāk – zirgu vērtētāji). Ardeņu tipa ķēves, jaunzirkus, kumeļus vērtē komisija vismaz divu zirgu vērtētāju sastāvā, vaislas ērzeli – komisija trīs zirgu vērtētāju sastāvā.

Zirga atbilstību šķirnei nosaka divi kritēriji:

- Tips
- Izcelsme (šķirnība, dzimšanas vieta)

Pārējo kritēriju novērtējums raksturo zirga kā vaislas dzīvnieka kvalitāti. Zirkus vērtē pēc sekojošiem kritērijiem:

- Tipa
- Izcelsmes
- Temperamenta un labdabīguma
- Priekškāju un pakalķāju kvalitātes
- Ķermeņa platumiem
- Gaitu kvalitātes.

Katru kritēriju vērtē pēc 10 ballu skalas:

- 10 – attiecīgā pazīme izteikta izcili,
- 9 – attiecīgā pazīme izteikta teicami,
- 8 – attiecīgā pazīme izteikta ļoti labi,
- 7 – attiecīgā pazīme izteikta labi,
- 6 – attiecīgā pazīme izteikta vidēji,
- 5 – attiecīgā pazīme izteikta zem vidējā,
- 4 – attiecīgā pazīme izteikta apmierinoši,
- 3 – attiecīgā pazīme izteikta neapmierinoši,
- 2 – attiecīgā pazīme izteikta slikti,
- 1 – attiecīgā pazīme izteikta ļoti slikti.

Maksimālais vērtējums – 60 balles.

Zirgu vērtētāju komisija aizpilda zirga vērtēšanas veidlapu (pielikums Nr.2), kurā norāda zirga atbilstību audzēšanas programmai pēc tā tipa un izcelsmes, sešu kvalitātes kritēriju vērtējumu, zirga izmērus, kā arī vārdisku zirga eksterjera un darbaspēju pazīmju aprakstu.

7.1. Tips

Latvijas ardenis ir izteikti vezumnieku tipa zirgs. Ardeņiem ir kompakta, spēcīga, parupja konstitūcija. Šķirnei nav raksturīga garkājainība, pārsmalcinātība.

Tips ir galvenais kritērijs zirga iekļaušanai saglabāšanas programmā.

Uz uzlabotājšķirņu vaisliniekiem attiecināms jēdziens „**vēlmais tips**”. Latvijas ardeņu šķirnes uzlabošanai atļauts izmantot uzlabotājšķirņu vaisliniekus tikai ar vēlamu tipu – kompaktu, spēcīgu, masīvu uzbūvi, labiem ķermeņa platumiem, nav pieļaujami liela auguma vaislinieki (maksimāli 162 cm skaustā). Uzlabotājšķirņu vaisliniekiem **nav pieļaujamas** šķirnei netipiskas apmatojuma krāsas – sirma, salni sirma (salni dūkana), dūkana. Ardeņu tipa zirgiem, kuri dzimuši Latvijā, šķirnei netipiskas apmatojuma krāsas **ir pieļaujamas**, ja zirgs pēc tipa un izcelsmes atbilst saglabāšanas programmas prasībām. Ar vaislas ērzeļu sertifikācijas komisijas lēmumu Latvijā izaudzētam ērzelim ar šķirnei netipisku apmatojuma krāsu (salni sirma, sirma u.c.) **vaislinieka sertifikātu var nepiešķirt. Brāķēti** tiek ērzeļi ar dārku, lāsumainu, ziedainu apmatojuma krāsu.

Latvijas ardenis ir izteikti vezumnieku tipa zirgs. Ardeņiem ir kompakta, spēcīga, parupja konstitūcija. Šķirnei nav raksturīga garkājainība, pārsmalcinātība.

Tips ir galvenais kritērijs zirga iekļaušanai saglabāšanas programmā.

Uz uzlabotājšķirņu vaisliniekiem attiecināms jēdziens „**vēlmais tips**”. Latvijas ardeņu šķirnes uzlabošanai atļauts izmantot uzlabotājšķirņu vaisliniekus tikai ar vēlamu tipu – kompaktu, spēcīgu, masīvu uzbūvi, labiem ķermeņa platumiem, nav pieļaujami liela auguma vaislinieki (maksimāli 162 cm skaustā). Uzlabotājšķirņu vaisliniekiem **nav pieļaujamas** šķirnei netipiskas apmatojuma krāsas – sirma, salni sirma (salni dūkana), dūkana. Ardeņu tipa zirgiem, kuri dzimuši Latvijā, šķirnei netipiskas apmatojuma krāsas **ir pieļaujamas**, ja zirgs pēc tipa un izcelsmes atbilst saglabāšanas programmas prasībām. Ar vaislas ērzeļu sertifikācijas komisijas lēmumu Latvijā izaudzētam ērzelim ar šķirnei netipisku apmatojuma krāsu (salni sirma, sirma u.c.) **vaislinieka sertifikātu var nepiešķirt. Brāķēti** tiek ērzeļi ar dārku, lāsumainu, ziedainu apmatojuma krāsu.

Zirga tipa noteikšanā izmanto arī zirga mērīšanu. Dzīvnieku mērīšanu veic no 24 mēnešu vecuma, rezultātus fiksē *Latvijas ardeņu šķirnes un ardeņu tipa zirgu vērtēšanas lapā* (skat. 4.pielikumu).

Mēra:

- skausta augstumu,
- krūšu apkārtmēru,
- pēdvidus apkārtmēru.

2.tabula

Raksturīgie Latvijas ardeņu šķirnes zirgu izmēri (cm)

Grupa	Skausta	Krūšu	Pēdvidus
Vaislas ērzeļi	155-162	200-220	24-26
Vaislas ķēves	152-160	200-220	23-24

Atzīmi par tipiskumu samazina zirgiem ar ievērojami zemākiem izmēriem krūšu apkārtmēram, pēdvidus apkārtmēram (zem 23 cm), kā arī zirgiem ar skausta augstumu, mazāku par 150 cm, un lielāku par 162 cm.

7.2. Izcelsme

Lielākajai daļai Latvijā dzimušo ardeņu tipa zirgu nav izcelšanos apliecināšu dokumentu, Pamatojoties uz šo faktu, Latvijas ardeņu šķirnes saglabāšanai nepieciešama ikviena šī tipa zirga atzīšana par saglabāšanas programmai atbilstošu, ja vien šis zirgs ir dzimis Latvijā (nav importēts). **Par katra zirga atbilstību** saglabāšanas programmai lemj šķirnes zirgu audzētāju biedrība vērtēšanas ekspertu komisija (divu vai trīs ekspertu sastāvā), lēmumu atzīmējot *Latvijas ardeņu šķirnes un ardeņu tipa zirgu vērtēšanas lapā* (4. pielikums).

Turpmākos gados īstenojama visu izcelsmes datu rūpīga dokumentēšana un uzkrāšana. Izcelsme kā ierobežojošs faktors zirga iekļaušanai audzēšanas programmas pasākumu veikšanai attiecas uz zirgiem ar dokumentāri pierādītu neradniecisku vai radniecisku izcelsmi priekšteču paaudzēs.

Lielākā daļa zirgu, kas iekļaujami saglabāšanas programmā, ir krustojuma dzīvnieki. Zirgu, kas iegūts saglabāšanas programmas ietvaros, LDC apzīmē ar „LA” – **Latvijas ardenis** vai „AK” – **ardeņu krustojums**, atkarībā no vecāku šķirnes, asinības un apzīmējuma (1.pielikums). Ardeņu tipa zirgiem, kuri **atbilst** Latvijas ardeņu zirgu šķirnes saglabāšanas programmas prasībām (tips, izcelsme), šķirnes apzīmējumu LDC piešķir, **pamatojoties uz zirgu audzētāju biedrības rakstisku iesniegumu**, ietverot tos gadījumus, kad ardeņu tipa zirgam vecāki LDC reģistrā apzīmēti kā LS, LV, LKK, LSK, SK vai ar citu apzīmējumu, bet pēc fenotipa konstatēta to piederība Latvijas ardeņu zirgu šķirnei.

Par atbilstošiem Latvijas ardeņu zirgu šķirnes saglabāšanas programmai pēc izcelsmes uzskata zirgus, kuri:

- Ir ar ne vairāk kā 50% citas radniecīgas vai neradniecīgas šķirnes asinību (Lietuvais smagais vezumnieks, Igaunijas smagais braucamais, Latvijas šķirnes zirgs u.c.);
- Ir ar vismaz 25% Latvijas ardeņu šķirnes asinību gadījumos, ja priekšteči tēva un mātes paaudzēs ir uzlabotājšķirņu pārstāvji vai to pēcnācēji (beļģu ardenis, zviedru ardenis);
- Dzimuši Latvijā.

Sertificēt izmantošanai vaislā var ardeņu (aukstasiņu zirgu) tipam atbilstošus ērzeļus, kuri:

- Ir ar ne vairāk kā 50% citas radniecīgas šķirnes asinību (Lietuvais smagais vezumnieks, Igaunijas smagais braucamais u.c.);
- Ir ar ne vairāk kā 25% neradniecīgas šķirnes asinību (Latvijas siltasiņu šķirnes zirgs, citas siltasiņu zirgu šķirnes u.c.);
- Dzimuši Latvijā vai pieder uzlabotājšķirnēm beļģu ardenis vai zviedru ardenis ar vismaz 4 paaudzēs pierādāmu izcelšanos un pēc tipa pēc šķirnes zirgu audzēšanas biedrības atzinuma ir piemērots Latvijas ardeņu šķirnes izkopšanai.

Vaislas ķēves un ērzeļi **var būt bez dokumentāri pierādāmas izcelšanās**, ja ir skaidri nosakāms to tips (atbilstošs aukstasiņu šķirņu zirgam) un tie ir dzimuši Latvijā (tikai pēc zirgu vērtēšanas ekspertu atzinuma par atbilstību), šajā gadījumā zirgiem piešķir šķirnes apzīmējumu AK.

3.tabula

Asinības noteikšana

Mātes asinība, %	Tēva asinība, %						
	0	25	50	75	87,5	93,75	100
0	0	12,5	25	37,5	43,75	46,875	50
25	12,5	25	37,5	50	56,25	59,375	62,5
50	25	37,5	50	62,5	68,75	71,875	75
75	37,5	50	62,5	75	81,25	84,375	87,5
87,5	43,75	56,25	68,75	81,25	87,5	90,625	93,75
93,75	46,875	59,375	71,875	84,375	90,625	93,75	96,875
100	50	62,5	75	87,5	93,75	96,875	100

7.3. Labdabīguma un temperamenta vērtēšana

Latvijas ardeņu šķirnes zirgu labdabīgums un mierīgs temperaments ir šo šķirni raksturojoša pazīme. Ja vērtēšanas laikā vērtējamais dzīvnieks izrāda nemieru, agresiju, ir pārlietu kustīgs un temperamentīgs, atzīme par šo kritēriju ir samazināma. Zīrgam ir jāatļauj vērtēšanas ekspertam pieskarties visām ķermeņa daļām, izmērīt bez pretošanās, bailēm vai agresijas no zirga puses. Lai arī vaislas ērzeļu izlasē būtiskākais ir zirga tips un izcelsme, vērtēšanas ekspertu komisijai ir tiesības nesertificēt ērzeli ar neprognozējamu, nemierīgu, agresīvu uzvedību. **Uzlabotājšķirņu** ērzeļu (beļģu ardenis, zviedru ardenis) ar neatbilstošu labdabīguma un temperamenta novērtējamu sertifikācija **nav pieļaujama**.

7.4. Eksterjera vērtēšana

Zirga eksterjers ir dabiskās izlases un selekcijas kopīgs rezultāts, kas atšķiras ne vien starp dažādām šķirnēm, bet arī vienas šķirnes dažādu subpopulāciju un līniju starpā. Latvijas ardeņu šķirnes zirgiem raksturīga spēcīga, parupja konstitūcija. Šķirnei nav raksturīga garkājainība, pārsmalcinātība.

Latvijas ardeņu šķirnes zirga eksterjeram jāatbilst aukstaiņu zīrgam raksturīgam eksterjeram (ņem vērā pie tipa vērtējuma).

Latvijas ardeņu šķirnes zirgiem raksturīgais eksterjers ir:

- Vidēji liela līdz liela, bieži parupja galva. Acis ne pārāk lielas ar mierīgu, labdabīgu izteiksmi. Pakausis īss līdz vidējs. Nevēlama neproporcionāli liela vai pārāk maza, pārsmalcināta galva.
- Īss līdz vidēji garš, plats, taisns kakls ar spēcīgu muskulatūru. Kakla pieslēgums vidējs līdz zems.
- Vidēji izteikts, vidēji augsts, īss līdz vidēji garš, plats, spēcīgs skausts, kas līgani pieslēdzas mugurai. Šķirnei nav tipisks pārāk izteikts, garš, augsts skausts.
- Vidēji gara, stāva līdz vidēji slīpa, plata, labi muskuļota lāpstiņa.
- Platas, dziļas krūtis un labi velvēts krūšu kurvis.
- Spēcīgi muskuļota, plata, vidēji gara līdz gara, dažkārt ieliekta mugura.
- Vidēja līdz pagara josta. Iespējamās īsas neīstās ribas.
- Plati, vidēji gari, labi muskuļoti krusti ar tendenci uz slīpumu. Šķirnei normālos ēdināšanas apstākļos tipiski šķelti krusti.
- Spēcīgas kājas ar labi attīstītām locītavām un platu pēdvidu. Vēzīši paīsi, bieži pastāvi, ar izteiktu apmatojumu. Nagi proporcionāli augumam, stipri.

Eksterjera vērtēšanu zīrgam veic sākot ar 24 mēnešu vecumu. Ar vērtējumu 10 ballu skalā vērtē:

- priekškāju un pakaļkāju kvalitāti
- ķermeņa platumus.

Pārējās eksterjera pazīmes atzīmē aprakstošā veidā (*Latvijas ardeņu šķirnes un ardeņu tipa zirgu vērtēšanas lapu 4. pielikumā*).

7.5. Darbaspēju vērtēšana

Darbaspējas Latvijas ardeņu šķirnes zirgiem vērtē ar vienu atzīmi 10 ballu skalā novērtējot soļu un rikšu gaitu pie pavadas un iejūgā vai grožos. Iejūgā un grožos vērtē arī zirga vadāmību un pakļaušanos braucējam.

Gaitas ardeņiem raksturīgas pašas vai vidēji plašas, augstas, ar tendenci uz flegmatismu. Vēlamas brīvas, ritmiskas, ar izteiktu karpālās locītavas aktivitāti.

7.6. Ērzeļu vērtēšana iekļaušanai vaislas sastāvā

Par vaislas ērzeli uzskatāms Latvijas ardeņu šķirnes ērzelis no 3 gadu vecuma, kas atbilst iepriekš norādītajām tipa un izcelsmes prasībām un ir saņēmis vaislas ērzeļa sertifikātu.

7.7. Ķēvju vērtēšana iekļaušanai vaislas sastāvā

Par Latvijas ardeņu šķirnes vaislas ķēvi uzskatāma ķēve no 3 gadu vecuma, kura atbilst iepriekš norādītajām tipa un izcelsmes prasībām.

7.8. Jaunzirgu vērtēšana

Jaunzirus vērtē sākot no 2 gadu (24 mēnešu) vecuma līdz 3 gadu (36 mēnešu) vecumam pēc Latvijas ardeņu šķirnes vērtēšanas kritērijiem un nosaka to atbilstību audzēšanas programmas prasībām pēc tipa un izcelsmes.

Jaunzirgu novērtēšana nepieciešama, lai īstenotu vaislas dzīvnieku novērtēšanu pēc pēcnācēju kvalitātes, kā arī konstatētu atražotās populācijas kvalitāti.

Jaunzirgu darbaspējas vērtē soļu un rikšu gaitā pie pavadas un grožos. Vērtē gaitu kvalitāti un vadāmību.

7.9. Kumeļu vērtēšana

Kumeļu vērtēšanu veic no 4 līdz 6 mēnešu vecumam, novērtējot kumeļa tipu un izcelsmi (saņem atzīmes par šiem kritērijiem, maksimāli – 20 balles).

7.10. Ciltsdokumentācija

Ciltsdokumentācija nodrošina informāciju par dzīvnieka un tā priekšteču izcelšanos, produktivitāti un ciltsvērtību, kā arī par pārmaiņām, kas notikušas ar dzīvnieku tā dzīves laikā. Ciltsdokumentāciju sagatavo un kārtro šķirnes dzīvnieku audzētāju biedrība atbilstoši attiecīgajiem MK noteikumiem.

Ciltsdokumentācijas kārtošana nepieciešamās ziņas biedrība saņem no konkrētā dzīvnieka īpašnieka un dzīvnieka pārrauga.

Ciltsdokumenti:

- zootehniskais sertifikāts
- ciltskartīņa jeb individuālās uzskaites kartīņa
- vaislinieka izmantošanas sertifikāts

Zootehniskais sertifikāts

Zootehniskais sertifikāts ir izcelsmes sertifikāts, ko par vaislas dzīvniekiem vai to reproduktīvajiem produktiem izsniedz papīra vai elektroniskā formā un kurā sniegta informācija par vaislas dzīvnieka vai tā reproduktīvo produktu ģenētisko izcelsmi, identifikāciju. Izsniedz tikai tīršķirnes vaislas lauksaimniecības dzīvniekiem.

Zootehniskais sertifikāts atbilst noteiktai formai, izņemot ja:

- nepieciešamā informācija norādīta citos dokumentos.
- informācija ir iekļauta zirgu dzimtas dzīvnieka individuālā pastāvīgā identifikācijas dokumentā (pasē).

Izcelsmes apliecinājumu izsniedz dzīvniekiem, kuri nav tīršķirnes.

Dzīvnieka individuālā uzskaites kartīte (ciltskartīte)

Ciltskartīti kārtu papīra formā vai elektroniski biedrības snieguma pārbaudes un pārraudzības datubāzē.

Ciltskartītē paredz ailes šādiem ierakstiem par lauksaimniecības dzīvnieku:

- dzimšanas datums, vieta, audzētājs un tā ganāmpulka reģistra numurs, īpašnieks;
- identifikācijas numurs un dzimums;
- šķirne un asinība;
- izmēri (atbilstoši audzēšanas programmā paredzētajam);
- priekšteču izcelšanās četrās paaudzēs (identifikācijas numuri, ciltsgrāmatas numuri);
- dzīvnieka attīstības rādītāji, produktivitāte, eksterjera vērtēšanas dati (atbilstoši audzēšanas programmā paredzētajam);
- atražošanas rādītāji (pēcnācēji);
- ciltsgrāmatas numurs un datums, kad dzīvnieks ierakstīts ciltsgrāmatā.

Vaislinieka izmantošanas sertifikāts

Ciltsdokuments, kurš apliecina to, ka ērzelis atzīts par atbilstošu šķirnes dzīvnieku pavairošanai saskaņā ar audzēšanas programmu.

Nolikumu par Latvijas ardenņu zirgu šķirnes vaislas ērzeļu sertificēšanu skat. 3.pielikumā.

Zootehniskās uzskaites pirdokumenti

Sekmīgs selekcijas darbs zirgkopībā iespējams tikai tādās saimniecībās, kur ir regulāra un precīza zootehniskā uzskaitē. Jo plašāka un vispusīgāka informācija par dzīvniekiem, jo sekmīgāks ganāmpulkā ir izlases un atlases darbs. Kaut arī modernā datortehnika atvieglo pašu datu apstrādi un izvērtēšanu, tā neatvieglo datu ieguvu.

Dzīvnieku reģistra dokumenti

- ▶ Zirga reģistrācijas kartīte
- ▶ Izziņa par reģistrētu ganāmpulku
- ▶ Izziņa par reģistrētu novietni
- ▶ Dzīvnieku pārvietošanas deklarācija (ja dzīvnieki pirkti vai pārdoti, pārvietoti):
 - dzīvnieka saņēmējam;
 - dzīvnieka nosūtītājam.
- ▶ Zirga pase
- ▶ Novietnes dzīvnieku reģistra grāmata (*izmantojot LDC elektronisko ziņojumu ievades sistēmu, saimniecībā nav jāuztur Novietnes žurnāls papīra dokumenta veidā*).
- ▶ Ķēves lecināšanas apliecība;
- ▶ Notikuma ziņojuma lapas 2. eksemplārs.

Zirga reģistrācijas kartīte

Zirga reģistrācijas kartiņu izraksta sertificēta persona 6 mēnešu laikā, kamēr kumeļš atrodas pie mātes, pamatojoties uz mātes individuālo uzskaites kartīti, pasi vai mātes šķirnes dzīvnieka sertifikātu un lecināšanas vai apsēklošanas dokumentācijā norādītajiem datiem. Ierakstus dzīvnieka individuālajā uzskaites kartītē izdara saskaņā ar normatīvajiem aktiem par dzīvnieku, ganāmpulku, novietņu reģistrēšanu un dzīvnieku apzīmēšanu un pārraudzības datiem.

Ķēves lecināšanas apliecība

Lecināšanas apliecības veidlapas izsniedz LDC vaislas ērzeļu īpašniekiem, kuru ērzeļi atzīti par vaislā izmantojamiem normatīvajos aktos noteiktā kārtībā. Ērzeļa turētājs ir atbildīgs par lecināšanas apliecību izsniegšanu un ierakstīto datu patiesumu. Lecināšanas apliecības ir paškopējošas 3 eksemplāros. 1.eksemplāru aizpildītu nosūta uz LDC, 2.eksemplārs paliek pie ķēves īpašnieka un 3.eksemplārs pie ērzeļa īpašnieka.

Dabīgā lecināšanā izmantojamo vaislinieku vaislas darbības uzskaites žurnāls

Šķirnes zirgu audzēšanas saimniecībās, kurās vaislas ķēvju lecināšanai izmanto saimniecības īpašumā esošo ērzeli, veic ierakstu lecināšanas žurnālā, norādot ar kādu ērzeli un kad ķēve lecināta. Ieraksta pareizību garantē šķirnes zirgu audzēšanas saimniecības vadītājs. Dabīgās lecināšanas dati saimniecībai jānosūta uz LDC likumā noteiktajā kārtībā vai jāievada LDC reģistrā elektroniski.

PIELIKUMI

**Latvijas ardeņu zirgu šķirnes saglabāšanā pieļaujamo šķirņu
apzīmējumi**

Šķirnes apzīmējums	Šķirnes nosaukums
LA	Latvijas ardenis
AK	Ardenis (krustojums)
LT	Lietuvas smagais braucamais
IB	Igaunijas smagais braucamais
ZA	Zviedru ardenis
BA	Beļģu ardenis
LSK	Latvijas (krustojums)
LKK, LV	Latvijas vietējais (krustojums), iepriekšējie
LS	Latvijas siltasinis
SK	Starpšķirņu krustojums

Zirgu, kas iegūts audzēšanas programmas ietvaros, apzīmē ar „LA” – **Latvijas ardenis**

NOLIKUMS PAR LATVIJAS ARDEŅU ZIRGU ŠĶIRNES VAISLAS ĒRZEĻU CERTIFICĒŠANU

Latvijas ardeņu zirgu šķirnes ērzelus vērtē sertifikēšanai izmantošanai vaislā atbilstoši *Latvijas ardeņu zirgu šķirnes audzēšanas programmas* noteiktajām prasībām.

Par vaislas ērzeli uzskatāms ardeņu tipa ērzelis no 3 gadu vecuma, kas atbilst zemāk norādītajām tipa un izcelsmes prasībām un ir saņēmis lecināšanas sertifikātu. Latvijas ardeņu zirgu šķirnes audzēšanas programmas ietvaros ērzelus un vaislas materiālu sertifikē, ja:

- to ģenētiskā kvalitāte atbilst audzēšanas programmā minētajiem rādītājiem;
- ērzelim ir piešķirts pārbaudāmā vaislinieka vai vaislas materiāla statuss, ja ģenētiskā kvalitāte tam vēl nav noteikta;
- ērzelis ir ierakstīts ciltsgrāmatā;
- ērzelim un vaislas materiālam ir izsniegts zootehniskais sertifikāts;
- ērzelim ir veikta DNS ģenētiskās identitātes pārbaude.

Lecināšanas sertifikātu piešķir šķirnes zirgu audzēšanas biedrība (turpmāk – biedrība).

Pārbaudāmajam vaisliniekam un vaislas materiālam sertifikātu izsniedz uz pārbaudes laiku 5 gadi, kurā iegūst ģenētiskās kvalitātes novērtējumu.

Pēc sertifikāta pagarināšanas, kuru veic pamatojoties uz pēcnācēju kvalitātes vērtējumu, vaislas ērzelis saņem sertifikātu uz neierobežotu darbības laiku.

Pārbaudāmā ērzeļa sertifikāta saņemšanai vaislas ērzeļa īpašnieks Biedrībā iesniedz iesniegumu (4.pielikums), papildus pievienojot:

- Dokumentu, kas apliecina dzīvnieku infekcijas slimību valsts uzraudzības plānā noteikto obligāto pasākumu izpildi;
- Zootehnisko sertifikātu;
- DNS ģenētiskās identitātes pārbaudes rezultātus.
-

Ja iepriekš minētiem dokumentiem var piekļūt tīmekļa vietnē, tad iesniegumā var norādīt tiešu atsauci uz šo tīmekļa vietni.

Lai vaislas ērzelis saņemtu lecināšanas sertifikātu, šķirnes zirgu audzētāju biedrība:

1. Izveido sertifikētu vērtētāju komisiju trīs cilvēku sastāvā;
2. Izvērtējot ērzeļa tipu, izcelsmi, labdabīgumu, lemj par ērzeļa iekļaušanu vaislas sastāvā;
3. Rakstiski motivē savu lēmumu;
4. Sastāda aktu par sertifikācijas rezultātiem;
5. Informē par savu lēmumu ērzeļa īpašnieku un, ja pieņemts negatīvs lēmums, izsniedz rakstisku atteikuma motivāciju;
6. Ērzeļiem, kas atzīti par vaislā derīgiem, biedrība izsniedz elektroniski sagatavotu sertifikātu.

Ja zirgu īpašnieks vēlas sēklot savas ķēves ar zviedru ardeņu vai beļģu ardeņu šķirnes vaislas ērzeļu ievesto biomateriālu vai ved sēklot ķēves ārpus Latvijas, tad par izmantojamo

ērzeli /biomateriālu/ pirms sēklošanas ērzeļa īpašnieks Biedrībā iesniedz iesniegumu (4.pielikums), papildus pievienojot:

- .Zootehnisko sertifikātu;
- Veterinārā (veselības) sertifikāta kopiju.

Biedrības 2 mēnešu laikā izskata vaislas ērzeļa, ar kuru paredzēta apsēklošana, piemērotību Latvijas ardeņu zirgu šķirnes saglabāšanai.

Sertifikāta pagarināšanai 2 mēnešus pirms sertifikāta derīguma termiņa beigām vaislas ērzeļa īpašnieks Biedrībā iesniedz iesniegumu (4.pielikums), papildus pievienojot:

- Dokumentu, kas apliecina dzīvnieku infekcijas slimību valsts uzraudzības plānā noteikto obligāto pasākumu izpildi vai veterinārā (veselības) sertifikāta kopiju, ja vaislinieku un tā vaislas materiālu iepērk citā valstī;
- Vaislinieka ģenētiskās kvalitātes novērtējumu. Ērzelim ir jābūt iegūtam un vērtētam vismaz vienam pēcnācējam.

Ja iepriekš minētiem dokumentiem var piekļūt tīmekļa vietnē, tad iesniegumā var norādīt tiešu atsauci uz šo tīmekļa vietni.

Ja pastāv aizdomas, ka ērzelim vai tā pēcnācējiem ir pārmantojami defekti, komisija var nozīmēt veikt papildus izmeklējumus, kuru rezultāti pēc komisijas lēmuma var būt par iemeslu sertifikāta nepagarināšanai vai anulēšanai, ja sertifikāts piešķirts uz neierobežotu termiņu.

Lai pārbaudāmo ērzeli sertificētu kā Latvijas ardeņu šķirnes saglabāšanai piemērotu, vērtē tā atbilstību šādiem kritērijiem:

- Tips
- Izcelsme (šķirnība, dzimšanas vieta).

Vaislinieka kvalitāti nosaka pēc sekojošiem kritērijiem:

- Tipa
- Izcelsmes
- Temperamenta un labdabīguma
- Priekškāju un pakaļkāju kvalitātes
- Ķermeņa platumiem
- Gaitu kvalitātes.

Katru kritēriju vērtē pēc 10 ballu skalas:

- 10 – attiecīgā pazīme izteikta izcili,
- 9 – attiecīgā pazīme izteikta teicami,
- 8 – attiecīgā pazīme izteikta ļoti labi,
- 7 – attiecīgā pazīme izteikta labi,
- 6 – attiecīgā pazīme izteikta vidēji,
- 5 – attiecīgā pazīme izteikta zem vidējā,
- 4 – attiecīgā pazīme izteikta apmierinoši,
- 3 – attiecīgā pazīme izteikta neapmierinoši,
- 2 – attiecīgā pazīme izteikta slikti,
- 1 – attiecīgā pazīme izteikta ļoti slikti.

Maksimālais vērtējums – 60 balles.

Zirgu vērtēšanas eksperti aizpilda *Latvijas ardeņu šķirnes un ardeņu tipa zirgu vērtēšanas lapu* (skat. 4.pielikumu), kurā norāda ērzeļa atbilstību šķirnes audzēšanas programmai pēc tā tipa un izcelsmes, sešu kvalitātes kritēriju vērtējumu, ērzeļa izmērus, kā arī vārdisku eksterjera pazīmju aprakstu.

Tips

Latvijas ardenis ir izteikti vezumnieku tipa zirgs. Ardeņiem ir kompakta, spēcīga, parupja konstitūcija. Šķirnei nav raksturīga garkājainība, pārsmalcinātība.

Tips ir galvenais kritērijs zirga iekļaušanai audzēšanas programmā.

Uz uzlabotājšķirņu vaisliniekiem attiecināms jēdziens „**vēlamais tips**”. Latvijas ardeņu

šķirnes uzlabošanai atļauts izmantot uzlabotājšķirņu vaisliniekus tikai ar vēlamu tipu – kompaktu, spēcīgu, masīvu uzbūvi, labiem ķermeņa platumiem, nav pieļaujami liela auguma vaislinieki (maksimāli 162 cm skaustā). Uzlabotājšķirņu vaisliniekiem **nav pieļaujamas** šķirnei netipiskas apmatojuma krāsas – sirma, salni sirma (salni dūkana), dūkana. Ar vaislas ērzeļu sertifikācijas komisijas lēmumu Latvijā izaudzētam ērzelim ar šķirnei netipisku apmatojuma krāsu (salni sirma, sirma u.c.) **vaislinieka sertifikātu var nepiešķirt. Brāķēti** tiek ērzeļi ar dārku, lāsumainu, ziedainu apmatojuma krāsu. Zirga tipa noteikšanā izmanto arī zirga mērīšanu. Dzīvnieku mērīšanu veic no 24 mēnešu vecuma, rezultātus fiksē zirga vērtēšanas lapā.

Mēra:

- skausta augstumu,
- krūšu apkārtmēru,
- pēdvidus apkārtmēru.

Raksturīgie Latvijas ardeņu šķirnes ērzeļu izmēri ir 155-162 cm skausta augstums, 200-220 cm krūšu apkārtmērs un 24-26 cm pēdvidus apkārtmērs.

Atzīmi par tipiskumu samazina ērzeļiem ar ievērojami zemākiem izmēriem krūšu apkārtmēram, pēdvidus apkārtmēram, kā arī ērzeļiem ar skausta augstumu, mazāku par 150 cm, un lielāku par 162 cm. Pārāk liela auguma ērzeļi (lielāki par 167 cm) pēc komisijas lēmuma var nesaņemt vaislinieka sertifikātu.

Izcelsme

- Ir ar ne vairāk kā 50% citas radniecīgas šķirnes asinību (Lietuvas smagais vezumnieks, Igaunijas smagais braucamais u.c.);
- Ir ar ne vairāk kā 25% neradniecīgas šķirnes asinību (Latvijas siltasiņu šķirnes zirgs u.c.);
- Dzimuši Latvijā vai pieder uzlabotājšķirnēm beļģu ardenis vai zviedru ardenis ar vismaz 4 paaudzēs pierādāmu izcelšanos un pēc tipa pēc zirgu vērtēšanas ekspertu atzinuma ir piemērots Latvijas ardeņu šķirnes izkopšanai.
- Vaislas ērzeļi **var būt bez dokumentāri pierādāmas izcelšanās**, ja ir skaidri nosakāms to tips (atbilstošs aukstaiņu šķirņu zirgam) un tie ir dzimuši Latvijā (tikai pēc zirgu vērtēšanas ekspertu atzinuma par atbilstību).

Labdabīguma un temperamenta vērtēšana

Lai arī vaislas ērzeļu izlasē būtiskākais ir zirga tips un izcelsme, vērtēšanas ekspertu komisijai ir tiesības nesertificēt ērzeli ar neprognozējamu, nemierīgu, agresīvu uzvedību.

Ja vērtēšanas laikā vērtējamais dzīvnieks izrāda nemieru, agresiju, ir pārlietu kustīgs un temperamentīgs, atzīme par šo kritēriju ir samazināma. Zirgam ir jāatļauj vērtēšanas ekspertam pieskarties visām ķermeņa daļām, izmērīt bez pretošanās, bailēm vai agresijas no zirga puses.

Uzlabotājšķirņu ērzeļu (beļģu ardenis, zviedru ardenis) ar neatbilstošu labdabīguma un temperamenta novērtējamu sertifikācija **nav pieļaujama**.

Eksterjera vērtēšana

Latvijas ardeņu šķirnes zirga eksterjeram jāatbilst aukstaiņu zirgam raksturīgam eksterjeram (ņem vērā pie tipa vērtējuma). Latvijas ardeņu šķirnes zirgiem raksturīga spēcīga, parupja konstitūcija. Šķirnei nav raksturīga garkājainība, pārsmalcinātība.

Ar vērtējumu 10 ballu skalā vērtē:

- priekškāju un pakaļkāju kvalitāti
- ķermeņa platumus.

Pārējās eksterjera pazīmes atzīmē aprakstošā veidā.

Darbspēju vērtēšana

Darbspējas Latvijas ardeņu šķirnes ērzeļiem vērtē ar vienu atzīmi 10 ballu skalā novērtējot soļu un rikšu gaitas un vadāmību grožos vai aizjūgā.

Biedrībai

„Latvijas šķirnes zirgu audzētāju
asociācija”

IESNIEGUMS par vaislas ērzeļa sertificēšanu

Iesniedzējs

(fiziskajai personai – vārds, uzvārds, personas kods; juridiskajai
personai – veids, nosaukums, reģistrācijas numurs)

Iesniedzēja
adrese

LŪDZU SERTIFICĒT ĒRZELI VAI
BIOPRODUKTU

(ĒRZEĻA Vārds, IDENTIFIKĀCIJAS NUMURS, ŠķIRNE, DZIMŠANAS DATUMS)

(DATUMS)

(Vārds, UZVārds)

(PARAKSTS)

Latvijas ardeņu šķirnes un ardeņu tipa zirgu vērtēšanas lapa

Vārds:	Šķirnes apzīmējums LDC:	Dzimšanas datums un vieta:
ID Nr.	Tēvs:	Vērt.vieta.un datums:
Dzimums:	Māte:	Krāsa:
Īpašnieks, ganāmpulka numurs:		
Adrese:		
1. Tips		Atzīme
Tipa raksturojums	Ardeņa tips izteikts/ardeņa tips vidēji izteikts/ardeņa tips vāji	
Konstitūcija	Sausa/irdena/maiga/rupja/stipra/pārsmalcināta	
Uzbūve	Harmoniska/kompakta/pārbūvēta/paīsa/izstiepta/garkājaina/īskāj	
Apmatojuma krāsa	Šķirnei tipiska/šķirnei netipiska	
Izmēri		
2. Izcelsme		Atzīme
Dzimšanas vieta	Zināma/nav zināma	
Vecāki	Zināmi/nav zināmi/ar zināmu izcelšanos/ar nezināmu izcelšanos	
Šķirnība	Tīršķirnes Latvijas ardenis/daļēji zināma izcelšanās/uzlabotājšķirnes ardenis/uzlabotājšķirnes krustojums/krustojums ar radniecīgu šķirni/krustojums ar neradniecīgu šķirni/krustojums ar nezināmu šķirni/ar nezināmu	
Asinība, %		
Krustojuma		
Slēdziens par zirga iekļaušanu Latvijas ardeņu saglabāšanas		Atbilstošs / neatbilstošs
Pamatojums slēdzienam:		
3. Temperaments un labdabīgums		Atzīme
Labdabīguma raksturojums	Labdabīgs/pakļāvīgs cilvēkam/ļauj pieskarties ķermeņa daļām/nepakļāvīgs cilvēkam/neuzticīgs/agresīvs/neļauj pieskarties ķermeņa daļām	
Nervu darbības tips	Sangvinisks/holerisks/melanolisks/flegmatisks	
Temperamenta raksturojums	Mierīgs/nosvērts/lēns/maz reaģē uz kairinājumu/tempermentīgs/nervozs/kustīgs/straujš/strauji reaģē uz kairinājumu/bailīgs	

Citi novērojumi		
-----------------	--	--

4. Priekšskāju un pakalķāju kvalitātes vērtējums		Atzīme
Priekšķājas		
Stāvotne	Plata/normāla/šaura.	
Pirksti	Taisni/uz iekšu/uz āru	
Apakšplecs	Garš/vidējs/īss. Labi muskuļots/vāji muskuļots.	
Karpālās locītavas	Attīstītas labi/apmierinoši/vāji. Izliektas/ieliektas.	
Pēdvidus attīstība	Labi/apmierinoši/vāji. Iežmauga, uzkauli	
Vēzīši	Gari/vidēji/īsi. Mīksti/normāli/stāvi. Stīpa/kaulu galu uzbiezējums. Vēzīšu locītavas attīstītas normāli/vēzīšu locītavas deformētas	
Saites	Stipras/apmierinošas/vājas	
Stiegras	Attīstītas labi/apmierinoši/vāji.	
Nagi	Lieli/vidēji/mazi. Stāvi/lēzeni/normāli. Deformēti/saspiesti papēdī/zems papēdis/pilni. Nagu rags ciets/irdens/plaisains. Asimetriski.	
Pakalķājas		
Stāvotne	Plata/normāla/šaura.	
Pirksti	Taisni/uz iekšu/uz āru	
Apakšciska	Attīstīta labi/vidēji/vāji. Labi muskuļota/vāji muskuļota.	
Lecamās locītavas	Attīstītas labi/apmierinoši/vāji. Zobenvēdīgas/stāvas. Irbulķaulu	
Pēdvidus attīstība	Labi/apmierinoši/vāji. Iežmauga, uzkauli	
Vēzīši	Gari/vidēji/īsi. Mīksti/normāli/stāvi. Stīpa/kaulu galu uzbiezējums. Vēzīšu locītavas attīstītas normāli/vēzīšu locītavas deformētas	
Saites	Stipras/apmierinošas/vājas	
Stiegras	Attīstītas labi/apmierinoši/vāji.	
Nagi	Lieli/vidēji/mazi. Stāvi/lēzeni/normāli. Deformēti/saspiesti papēdī/zems papēdis/pilni. Nagu rags ciets/irdens/plaisains. Asimetriski.	
5. Ķermeņa platums		Atzīme
Krūšu kurvis	Plats/vidējs/šaurš. Dziļš/vidējs/sekls	
Ribas	Apalās/vidējas/plakanas	
Neīstās ribas	Garas/vidējas/ īsas	
Krusti	Plati/vidēji/šauri.	
6. Darbaspējas		Atzīme
Soļi	Plaši/vidēji/īsi. Sasteigti/elastīgi/ritmiski /aritmiski. Priekšķāju kustība - aktīva /neaktīva. Pakalķājas ievērojami pārsniedz priekšķāju pēdu nospiedumu/ pārsniedz/pēda-pēdā/nesasniedz. Mugura:elastīga/stīva	
Rikši	Plaši/vidēji/īsi. Augsti/vidēji/zemi. Izteikta karpālās locītavas darbība/neizteikta karpālās locītavas darbība. Sasteigti /elastīgi/stīvi/ritmiski. Pakalķāju kustība – aktīva/neaktīva.	
Vadāmība (vērtē grožos vai aizjūgā)	Reakcija uz vadības līdzekļiem (paklausība): pakļāvīgs, pretojas;	
Zirga vērtējums kopā (6 atzīmju summa)		
Pārējo eksterjera daļu vārdiskais apraksts	Galva: Liela/proporcionāla/maza/rupja/eleganta. Ganaši: plati/vidēji/šauri. Galvas profils: taisns/līdakas/auna. Acis: izteiksmīgas/lielas/vidējas/mazas. Kakls: Garš/vidējs/īss. Kakla stāvoklis: augsts/vidējs/zems. Pakauša garums: īss/vidējs/garš. Kakla tips: taisns/brieža/gulbja. Kakls: labi muskuļots/ vāji muskuļots. Skausts: Garš/vidējs/īss. Skausts: Augsts/vidējs/zems. Skausts: Labi apmuskuļots/vāji apmuskuļots. Lāpstiņa: Gara/vidēja/īsa. Lāpstiņa: Slīpa/vidēja/stāva. Mugura: Gara/vidēja/īsa. Mugura: Taisna/izliekta/ieliekta. Josta: Gara/vidēja/īsa. Josta: Pilna/taisna/iekritusi. Krusti: Gari/vidēji/īsi. Krusti:Normāli/slīpi/taisni. Krusti: Šķelti/ovāli/jumtveidīgi. Citas raksturīgas pazīmes:	

Saimniecības ar Latvijas ardeņu zirgu šķirnes zirgiem

Npk	Īpašnieks, fiziska vai juridiska persona	Ganāmpulka Nr.	Programmā iekļauto dzīvnieku skaits, kopā	CG A sadaļā iekļaujamo zirgu skaits	CG B sadaļā iekļaujamo zirgu skaits	Sertificētu vaislas ērzeļu skaits	Novads
1	Brucis Aigars	LV0605882	2	2	0	1	Talsu
2	Leiba Dace	LV0444688	2	0	2	0	Tukuma
3	Drēviņa Anna	LV0606983	1	0	1	0	Talsu
4	Kurģi ZS	LV0480647	3	1	2	1	Valkas
5	Mazveģi ZS	LV0444875	1	0	1	0	Tukuma
6	Inese Brūvere	LV1302745	1	0	1	0	Ērgļu
7	Kaspars Cukermanis	LV0601098	1	1	0	0	Ogres
8	Jans Herbst	LV0426404	1	0	1	0	Dundagas
9	Astra Šuksta	LV0615895	2	0	2	1	Auces
10	Justīne Lapka	LV0606854	1	0	1	1	Nīcas
11	Svetlana Butkus	LV0247875	1	0	1	0	Grobiņas
12	Inese Kurpa	LV0244708	1	1	0	0	Grobiņas
13	Zareče ZS	LV0201090	1	0	1	0	Krāslavas
KOPĀ			18	5	13	4	

Zootehniskais sertifikāts zirgu sugu tīršķirnes vaislas dzīvnieku tirdzniecībai

Zootehniskais sertifikāts saskaņā ar Regulu (ES) 2016/1012 šādu sugu tīršķirnes vaislas dzīvnieku tirdzniecībai: zirgu sugas (Equss caballus, Equss asinus) ⁽¹⁾		
		Nr.....
1. Biedrība “Latvijas šķirnes zirgu audzētāju asociācija”, Kalnabeites 8, Siguldas pagasts, Siguldas novads, LV2150, Latvija, tālr. +37128388360, epasts: lszaa@lszaa.lv, www.latvianwbhorse.lv		
2. Latvijas ardeņu šķirne	3. Latvijas ardeņu šķirnes zirgs	
4. Ciltsgrāmatas A pamatdaļa, A1 klase		
5. Vīriešu	6.	
7. Tīršķirnes vaislas dzīvnieka identifikācijas dati ⁽⁴⁾ 7.1. ID Nr. 7.2. LV001000001666 7.3. Dzīvnieka veselības identifikācijas numurs ⁽³⁾ 7.4. MUSTURS	8. Identitātes pārbaude ⁽³⁾ ⁽⁵⁾ ⁽⁶⁾ 8.1. DNS 8.2. Rezultāts	
9. 16.03.2013 Latvija		
10. SIA 3 Vītolu stalli, Skolas iela 18, Riebiņi, Riebiņu pag., Riebiņu nov., LV-5326, eva.lejiete@gmail.com		
11. SIA 3 Vītolu stalli, Skolas iela 18, Riebiņi, Riebiņu pag., Riebiņu nov., LV-5326, eva.lejiete@gmail.com		
12. Tīršķirnes vaislas dzīvnieka ģenētiskā izcelsme ⁽⁶⁾ ⁽⁷⁾ ⁽⁸⁾		
12.1. Tēvs L1529 A pamatdaļa MUSKATS LV034327750045	12.1.1. Tēvatēvs L874 (daļa) A MILJONS	
	12.1.2. Tēvamāte L2950 (daļa) A APRIKOZE	
12.2. Māte LS5625 A pamatdaļa RŪRA LV034327750060	12.2.1. Mātestēvs L1505 (daļa) A RENDŠ	
	12.2.2. Mātesmāte L4987 (daļa) A RASMA	
13. Papildu informācija ⁽³⁾ ⁽⁶⁾ ⁽⁹⁾		
13.1. Snieguma pārbaudes rezultāti		
13.2. Jaunākie ģenētiskās izvērtēšanas rezultāti pēdējoreiz iegūti		
13.3. Ar audzēšanas programmu saistītie dzīvnieka ģenētiskie defekti un ģenētiskās īpatnības		

13.4. Cita attiecīga informācija 14. Apsēklošana ⁽¹⁾ / pārošana ⁽¹⁾ ⁽³⁾ ⁽¹⁰⁾ 14.1. 10.07.2018. (pēdējā izmantošana) 14.2. Apaugļotās mātītes identifikācijas dati 14.2.1. LV026274350034 14.2.2. ARABESKA 14.2.3. Identitātes pārbaudes metode un rezultāts ⁽⁵⁾
15.1. Izsniegšanas vieta _____ Izsniegšanas datums _____ 15.3. Parakstītāja vārds, uzvārds un amats _____ (lielajiem burtiem) 15.4. Paraksts _____
(1) Lieko svītrot (2) Vienu zootehnisko sertifikātu var izsniegt cūku sugu tīršķirnes vaislas dzīvnieku grupai, ja minētie tīršķirnes vaislas dzīvnieki ir viena vecuma, tiem ir viena ģenētiskā māte un tēvs un 5., 6., 7.2., 13 un, ja piemērojams, 14. punktā ir norādīta individuāla informācija. (3) Neaizpildīt, ja nav piemērojams. (4) Liellopu, aitu un kazu sugu dzīvniekiem individuālo identifikāciju veic saskaņā ar Savienības dzīvnieku veselības tiesību aktiem par dzīvnieku identifikāciju un reģistrēšanu. Cūku sugu dzīvniekiem individuālo identifikāciju veic saskaņā ar tādas audzēšanas programmas nosacījumiem, kas apstiprināta saskaņā ar Regulas (ES) 2016/1012 8. panta 3. punktu un, ja piemērojams, saskaņā ar minētās regulas 12. pantu. Identifikācijas numuru piešķir saskaņā ar Savienības dzīvnieku veselības tiesību aktiem par dzīvnieku identificēšanu un reģistrēšanu. (5) Jānorāda saskaņā ar Regulas (ES) 2016/1012 22. panta 1. punktu attiecībā uz liellopu, aitu un kazu sugu tīršķirnes vaislas dzīvniekiem, ko izmanto spermas vākšanai mākslīgās apsēklošanas nolūkā. Saskaņā ar Regulas (ES) 2016/1012 22. panta 2. punktu šķirnes dzīvnieku audzētāju biedrības to var prasīt norādīt attiecībā uz cūku sugu vaislas dzīvniekiem, ko izmanto olšūnu un embriju savākšanai. (6) Vajadzības gadījumā pievienojiet papildu lapas. (7) Norādiet „pamatdaļa” vai „papilddaļa”. Var norādīt informāciju par citām paaudzēm. (8) Norādiet individuālo identifikācijas numuru, ja tas atšķiras no ciltsgrāmatas numura. (9) Ja snieguma pārbaudes vai ģenētiskās izvērtēšanas rezultātiem var piekļūt tīmekļa vietnē, tā vietā var norādīt tiešu atsauci uz šo tīmekļa vietni. (10) Jānorāda grūšņu mātīšu gadījumā. Informāciju var norādīt atsevišķā dokumentā. (11) Šī persona ir šķirnes dzīvnieku audzētāju biedrības pārstāvis, kas ir pilnvarots parakstīt zootehnisko sertifikātu, vai Regulas (ES) 2016/1012 30. panta 2. punkta b) apakšpunktā minētās kompetentās iestādes pārstāvis. ---- Zootehnisko sertifikātu sagatavo vismaz vienā no nosūtītājas dalībvalsts un galamērķa dalībvalsts oficiālajām valodām. ---- Paraksta krāsai jābūt atšķirīgai no sertifikāta drukātajā daļā izmantotās krāsas.